

กระบวนกรเคลื่อนไหวด้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหนืงจรงค์ชัยภูมิ”*

Movement Against Potash Mining and Stone Salt of the
"Khon Rak Ban Kerd Bumnet Narong Chaiyaphum"

¹นวัภทร โตสุวรรณ และ วีระ หวังสัจจะโชค

¹Nawaphat Tosuwan and Weera Wongsatjachock

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Social Sciences: Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nawaphat2534@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหว 2) รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหนืงจรงค์ชัยภูมิ” เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลในพื้นที่และใช้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน จำนวน 19 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง และวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวเกิดจาก ประชาชนวิตกกังวลกับการดำเนินงานของเหมืองแร่ฯ ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนรอบเหมือง และมีความคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในชุมชนรวมถึง ปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากขยะ ปัญหาดินเค็ม ปัญหาด้านสาธารณสุข และสาธารณสุขโรคและบริโภค และการขาดความโปร่งใสในการแสดงความคิดเห็น จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ออกมาคัดค้านการดำเนินโครงการดังกล่าว 2) รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหว โดยมีการต่อสู้ที่หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ วิธีการต่อสู้ตามช่องทางการเมืองปกติ เช่น การยื่นหนังสือผ่านกลไกของหน่วยงานของรัฐ การต่อสู้ผ่านโดยสิทธิตามกฎหมาย วิธีการขัดขวางทำลายและการกีดกัน เช่น การประชุมชุมนุมเดินขบวนประท้วง วิธีการต่อสู้ใช้สื่อสารกับสาธารณะและวิธีการสร้างเครือข่าย เช่น การรณรงค์ในเขตชุมชน ความพยายามในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมต่างๆ สะท้อนความพยายามในการแข่งขันพื้นที่สื่อ และการสร้างเครือข่ายผ่านสังคมโซเชียลมีเดีย กับกลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆ

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหว; เหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน; คนรักบ้านเกิดบ้านเหนืงจรงค์ชัยภูมิ

Abstract

This research article aims to study the factors contributing to the coalition movement and the method of movement against the potash and rock salt mines of "Khon Rak Ban Bamnet Narong Chaiyaphum." The study used a qualitative research method. The data was collected locally and used by 19 people involved in the movement against potash and rock salt mines, and the content was analyzed using a descriptive narrative.

*Received August 3, 2022; Revised October 26, 2022; Accepted October 27, 2022

The findings revealed that the factors causing the group movement were people being concerned about the mine's operation; a lack of public participation in the communities surrounding the mine; and a lack of transparency in expressing opinions. As a result, people in the area came out to oppose the implementation of the project. The form and method of movements were found to include various types of fighting moves, including methods of fighting through normal political channels, such as filing a letter through the mechanisms of government agencies. Fighting through legal rights, methods of deterrence and pressure, such as demonstrations and demonstrations, combat methods are used to communicate with the public and networking methods, such as community campaigns, news efforts reflecting efforts to compete for media space and building a network through social media, return to various movement groups.

Keywords: Movement; Potash and Rock Salt Mines; Khon Rak Ban Kerd Bumnet Narong Chaiyaphum

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีความเชื่อในระบบทุนนิยมเสรีว่า เป็นระบบเดียวที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกปัญหา อันจะนำพาสังคมโลกไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงนั้นได้ขยายอาณาเขตไปทั่วโลก ทำให้ระบบทุนนิยมกลายเป็นระบบที่ทรงอำนาจเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันก็เป็นตัวเปิดช่องทางการให้ประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกที่ได้ชื่อว่าพัฒนาแล้ว พยายามยึดเหนี่ยวทั้งทางด้านเงินทุน การครอบงำทางความคิด จิตสำนึก ความรู้ รวมไปถึงวัฒนธรรมต่างๆ แก่ประเทศที่กำลังพัฒนา หรือประเทศโลกที่สาม โดยมีการสร้างกระแสความคิดขึ้นขึ้นด้วย ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization) เน้นหลักการที่ว่าให้ เปิดประเทศ โดยการขยาย เศรษฐกิจแบบทุนนิยม และถ่ายทอดอุดมการณ์การค้าเสรี ให้หลั่งไหลเข้าไปในทั่วทุกพื้นที่ และอาศัยกลไกที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งของโลกาภิวัตน์ ให้แทรกซึมเข้าครอบงำทุกพื้นที่ (Wongkul, 1997)

ประเทศไทยก็เป็นประเทศที่กำลังพัฒนาอีกประเทศหนึ่งที่ถูกดูดเข้าสู่วังวนแห่งโลกาภิวัตน์ และระบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรอบความคิดที่มุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นหัวใจสำคัญ ที่ได้เข้ามาครอบงำประเทศไทยอย่างชัดเจน โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เทคโนโลยีต่างๆ เจริญก้าวหน้ามากขึ้น และในที่สุดประเทศจะพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่เพื่อสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับประเทศที่ได้ชื่อว่าพัฒนา (Chaaowattana, 2003) ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐนั้น ได้ผลิตผ่านโครงการภายใต้ระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยช่วง พ.ศ. 2557-2561 เน้นในเรื่องการตัดสินใจและต้องการผลลัพธ์อย่างรวดเร็วจากกระบวนการนโยบาย (Wongsatjachock, 2021) เห็นได้ว่า ภายใต้กระแสการพัฒนา เช่นนี้เอง ก็ได้ก่อให้เกิดโครงการของรัฐขึ้นมากมาย รวมทั้งโครงการของรัฐวิสาหกิจ และเอกชนอีกหลายโครงการที่รัฐให้การสนับสนุนอย่างเข้มข้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปได้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมากมาย โดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่นที่ รัฐเข้าไปสร้างโครงการโดยอ้างถึงความเจริญก้าวหน้าในชุมชนที่จะเกิดขึ้น ที่จริงแล้วผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกลับตกอยู่กับคนในเมือง และคนที่มั่งคั่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อระยะเวลาผ่านไป พบว่าแนวทางการพัฒนาดังกล่าว กำหนดแผนพัฒนามาจากความคิดของนักการเมือง และ ผู้เชี่ยวชาญเพียงไม่กี่คน และได้้นำพาการพัฒนาประเทศต้องเดินไปในทิศทางอย่างไร จนกระทั่งกลายเป็น ผลกระทบที่ไม่สามารถทำให้รัฐแก้ไขปัญหาของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังทำให้สังคมไทยต้อง

เผชิญกับปัญหานานัปการที่ยากแก่การแก้ไข (Keawkao, 2012,) เช่น ด้านเศรษฐกิจที่มีการกระจุกตัวของทรัพย์สินร้อยละ 70 ของประเทศตกอยู่ในการครอบครองของคนเพียงร้อยละ 20 ขณะที่คนจนสุดร้อยละ 20 ของประเทศ

การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นส่วนมาก เป็นการเรียกร้องของชุมชนในลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังต่อรองให้รัฐแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนที่มีภาครัฐและประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยกันจากปัญหาการสื่อสารและขาดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหา (Janjula, 2017) มิใช่การรวมพลังเคลื่อนไหวเพื่อล้มล้างอำนาจรัฐหรือช่วงชิงอำนาจรัฐเหมือนที่ผ่านมา (Charoensin-o-larn, 2002) การรวมกลุ่มของภาคประชาชนในการเคลื่อนไหวและคัดค้านลักษณะนี้มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการรวมกลุ่มหรือการเคลื่อนไหวเพื่อร่วมมือแก้ไขปัญหาส่วนหนึ่งทั้งนี้เนื่องมาจากประชาชนที่ต้นตัวได้เริ่มตระหนักถึงภัยที่เกิดขึ้นทั้งภัยที่เกิดจากมลภาวะและการเสื่อมโทรมของทรัพยากรตลอดสภาพแวดล้อม นอกจากนั้นประชาชนที่คิดว่าจะได้รับผลกระทบโดยตรงเริ่มมีการตื่นตัวคัดค้านโครงการใหญ่ๆ ของภาครัฐ ยกตัวอย่างเช่น จากกรณีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมคัดค้านเหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี ประชาชนที่เดือดร้อนต่างรวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นลักษณะการรวมกลุ่มของผู้คนที่มีความสนใจตรงกันเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งคนกลุ่มนี้จะถูกเรียกว่า กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) และเป็นการเรียกร้องด้วยตนเอง เพราะเนื่องจากความไม่เชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถของรัฐ และรู้สึกถึงความไม่ยุติธรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มีเป้าหมายในการเคลื่อนไหวเรียกร้องจากภาครัฐ แต่ต้องการที่จะสร้างกฎเกณฑ์หรือกติการูปแบบใหม่เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต (Charoensin-o-larn, 2002)

กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจณรงค์ เริ่มเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วมมาตั้งแต่กลางปี 2558 หลังกระทรวงอุตสาหกรรมมอบประทานบัตรให้แก่บริษัท อาเซียนโปแตชชัยภูมิ จำกัด เพื่อทำเหมืองแร่โปแตช ระยะเวลา 25 ปี เมื่อวันที่ 6 ก.พ. 2558 หลังจากโครงการนี้หยุดชะงักมากกว่า 30 ปี

ที่ผ่านมา กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ่าเห็บจณรงค์กังวลว่า หากเกิดโรงไฟฟ้าถ่านหินและโครงการทำเหมืองแร่โปแตชจะเกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ ดินเค็ม และภาคอุตสาหกรรมแย่งน้ำจากภาคการเกษตร เป็นต้น กลุ่มคนรักบ้านเกิดฯ เริ่มรวบรวมรายชื่อคนในพื้นที่เพื่อคัดค้านโครงการ และยื่นหนังสือต่อศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดชัยภูมิและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอให้ยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินและเหมืองแร่โปแตช (The Isaan Record, 2018)

กรณี “กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ่าเห็บจณรงค์ชัยภูมิ” เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวเพื่อต้องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชน หลังการที่ทางรัฐบาลได้เข้าร่วมโครงการลงทุนร่วมกันของกลุ่มประเทศในอาเซียนตามข้อตกลงพื้นฐานว่าด้วยโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industrial Projects) ที่กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศมีโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนอย่างน้อยประเทศละ 1 โครงการ ประเทศไทยจึงเสนอโครงการนี้และได้รับการรับรองจากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนครั้งที่ 22 เมื่อเดือนตุลาคม 2533 ที่ประเทศอินโดนีเซีย (Ecological Alert and Recovery - Thailand (EARTH), 2014) ประชาชนเริ่มมีการเดินหน้าแสดงบทบาท เช่นกัน เริ่มจากการรวมตัวกันของชาวบ้านบางกลุ่มที่คัดค้านการเข้ามาของโครงการเหมืองฯ โดยริเริ่มขบวนการเคลื่อนไหวจากการติดตามข่าวสารและรับทราบผลกระทบในประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น (Eco-Culture Study Group, 2007) ขบวนการเคลื่อนไหวของ “กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ่าเห็บจณรงค์ชัยภูมิ” นั้นจำนวนคนที่ยังไม่สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ หรือได้รับความสนับสนุนทั้งในแง่เงินทุนหรือการสร้างแนวร่วมทางอุดมการณ์ในวงกว้าง กลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองโปแตช

ในชัยภูมิ เน้นที่ การนำเอาสื่อท้องถิ่นที่เข้มแข็งอยู่แต่เดิมอย่างหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ร่วมเป็นกระบอกเสียง เพื่อเผยแพร่ข่าวสารการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านที่ “ความพยายามทำให้เป็นข่าว” นี้เองถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนถึงความพยายามที่จะแย่งชิงพื้นที่สื่อ ให้เกิดการผลักดันประเด็นเรื่องราวการต่อสู้ของตนให้เป็นที่รับรู้ และกลายเป็นกระแสสังคม มากกว่าจะคาดหวังว่าจะสามารถแทรกแซงกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ตัดสินใจจากรัฐหรือขั้วใหญ่บริษัทกลุ่มทุนให้ออกจากพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และกลยุทธ์การพยายามที่จะเปิดโปงที่นายทุน และชุดคีย์ความไม่ชอบมาพากลต่างๆ ตั้งแต่การคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นของ รัฐกับนายทุน นั้นถือเป็นการอุดช่องโหว่ ของกลุ่มชาวบ้านที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้าน เพราะตัวของชาวบ้านที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านนั้น ก็ไม่สามารถที่จะอ้างถึงความชอบธรรมในการออกมาเคลื่อนไหวได้อย่างเต็มปาก เนื่องจากการเคลื่อนไหวต่อต้านเป็นการเคลื่อนไหวลักษณะที่เรียกกันว่า การออกมาต่อต้านก่อนการที่จะเกิดความเสียหายนั่นเอง ชาวบ้านกลุ่มเคลื่อนไหวจึงหาช่องโหว่เพื่อเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือ สะท้อนข้อมูลต่างๆ ที่กลุ่มเคลื่อนไหวนำมาเสนอต่อสาธารณะ ผ่านสังคมโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่อง เช่น การตั้งกลุ่มในเฟซบุ๊ก (Facebook) เพื่อประกาศเจตจำนงค์หรือเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่มในพื้นที่สาธารณะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กลุ่มเคลื่อนไหวกลุ่มต่างๆยังมีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเคลื่อนไหวในแต่ละเพจ (Facebook page) รวมถึงมีการตั้งสถานะกลุ่มในเฟซบุ๊กให้เป็นกลุ่มสาธารณะเพื่อเอื้อให้บุคคลอื่นที่สนใจ สามารถเข้าร่วมหรือแสดงความคิดเห็นได้โดยเปิดเผย การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านเหมืองแร่โปแตชในจังหวัดชัยภูมิและกิจการที่เกี่ยวข้อง เช่น “กลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิดชัยภูมิ” และ กลุ่มเหมืองแร่ชัยภูมิ เป็นต้น (Kamudhamas, and Klongdumnoenkit, 2017) ที่มีกระบวนการเคลื่อนไหวไม่ต่างอะไรกับ การเคลื่อนไหวเขื่อนปากมูล เหมืองทองอัครา และโครงการอื่นๆ ของรัฐ เวลาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่ากระบวนการที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน สุดท้ายนั้นก็ลงเอยด้วยความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐและกลุ่มนายทุน เมื่อเวลาผ่านไปกระแสการคัดค้านได้ขยายวงกว้างขึ้นเรื่อย หลายครั้งมีการพยายามยุติความขัดแย้งโดยใช้ความรุนแรงซึ่งไม่เป็นที่ปรารถนาของสังคม (Pharcharuen, 2018)

จากที่กล่าวมา จึงได้มีการศึกษา กระบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิดชัยภูมิ” โดยมุ่งศึกษา ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการคัดค้านเหมืองแร่ฯ รวมถึงแนวคิดที่นำมาสู่การรวมตัวของภาคประชาชนในพื้นที่ที่นำไปสู่รูปแบบขบวนการเคลื่อนไหวว่ามีรูปแบบวิธีการในการเคลื่อนไหวอย่างไร ต่อการคัดค้านโครงการเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ ในการนำข้อค้นพบไปศึกษาเปรียบเทียบกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆ ต่อไป รวมถึงในส่วนของภาคประชาชนเองที่กระแสประชาธิปไตยทางตรงกำลังเร่งบานการทำความเข้าใจต่อปัจจัยและวิธีการต่อสู้เฉพาะพื้นที่ศึกษา จึงนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในสังคมไทยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิดชัยภูมิ”
2. เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิดชัยภูมิ”

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง องค์การการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักรักษาเกิดบ้านเหนืงนครชัยภูมิ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการดำเนินงานเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยใช้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน เป็นข้อมูลระดับพื้นฐาน ความเป็นมาและการเข้ามาของบริษัทประกอบกิจการเหมืองแร่ ความเป็นมาของกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ลักษณะการดำเนินกิจการของเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ตลอดจนบริบททั่วไปของ “คนรักรักษาเกิดบ้านเหนืงนครชัยภูมิ” และแนวทางรูปแบบการเคลื่อนไหว เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และออกแบบเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประชากรในการศึกษาค้นครั้งนี้จำนวน 19 ราย โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหว แบ่งเป็น 2 กลุ่ม มีความสอดคล้องกับหน่วยในการวิเคราะห์ คือ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับองค์กร (แกนนำชาวบ้าน นักเคลื่อนไหวหรือนักพัฒนาเอกชน นักวิชาการที่มีสถานะเป็นเครือข่ายหรือมีการสนับสนุนการเคลื่อนไหว) ข้อมูลเกี่ยวกับ ความเป็นมาของขบวนการฯ ข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการฯ และผลที่เกิดจากการเคลื่อนไหว จำนวน 9 ราย

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับปัจเจก (สมาชิกผู้ต่อต้านหรือสมาชิกขบวนการฯ) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ การเข้าร่วมขบวนการฯ ผลที่เกิดจากการเคลื่อนไหว (ก่อน-หลังการเคลื่อนไหว) จำนวน 10 ราย

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มเป้าหมายได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) (Praditsil, 2555) ประกอบกับการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth research) เป็นรายบุคคลตามแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลระดับปัจเจก จำนวน 10 ราย ผู้ให้ข้อมูลระดับองค์กร โดยเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 9 ราย และการเก็บข้อมูลแบบสังเกต ที่ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) หากมีการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในประเด็นการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน เช่น การยื่นหนังสือ คัดค้านแก่หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การประชุมปรึกษาหารือของกลุ่ม ตลอดจนกิจกรรมแผ้วถางผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนิน เหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งในลักษณะการสัมภาษณ์กลุ่ม และสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลตามแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลระดับปัจเจก ผู้ให้ข้อมูลระดับองค์กรโดยเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นตลอดในขณะที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และสำหรับการตรวจสอบข้อมูลและความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นได้กระทำทุกครั้งหลังเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้งโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาต่างๆ โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ (Chantavanich, 2012) เป็นการยืนยันข้อมูล อย่างไรก็ตามบางครั้งกลับพบว่ามีข้อมูลบางส่วนขาดหายไปหรือมีความไม่สมบูรณ์ในระหว่างศึกษา กรณีนี้ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์อีกครั้งกับผู้ให้ข้อมูลรายเดิมและรายอื่นๆ เพิ่มเติม นอกจากนี้ยังมีกรณีที่มีข้อมูลบางประเด็นขัดแย้งกัน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในงานศึกษา แต่ผู้วิจัยในฐานะผู้ค้นคว้าได้จัดการข้อมูลที่มีลักษณะขัดแย้งกันโดยการเข้าไป

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายใหม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ทั้งนี้ตลอดการวิจัยภาคสนามผู้วิจัยมีการเก็บและตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะเพื่อมิให้ตกหล่นจากความเป็นจริง โดยทั้งหมดนี้กระทำจนมีความอึดตัวทางทฤษฎี สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทั้งในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลและหลังจากการเก็บข้อมูลแล้วเสร็จ ในส่วนการนำเสนอข้อมูลผู้ศึกษาได้นำเสนอในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis Description)

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษา กระบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจระเข้ชยภูมิ” พื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา คือ เมืองแร่โปแตชและเกลือหิน อำเภอบ่าเห็บจระเข้ จังหวัดชยภูมิ ครอบคลุม 4 ตำบลคือ บ้านตาล หัวทะเล บ้านเพชร และบ้านชวน อำเภอบ่าเห็บจระเข้ จังหวัดชยภูมิ 100 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 6,700 ไร่ (Ecological Alert and Recovery - Thailand (EARTH), 2014) ทำให้ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์ผลการวิจัยเห็นถึงกระบวนการเคลื่อนไหวของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจระเข้ชยภูมิ” สามารถสรุปได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวต่อต้านเมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจระเข้ชยภูมิ” พบว่า **ประการแรก** ประชาชนวิตกกังวลกับการดำเนินงานของเหมืองแร่ฯ ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนรอบเหมือง และมีความคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากขยะและกากแร่ ปัญหาดินเค็มเกิดขึ้น ไร่นาของชาวบ้านที่อยู่ใกล้พื้นที่เหมืองกลายเป็นทุ่งเกลือ ปัญหาด้านสาธารณสุข ที่เกิดจากมลภาวะทางกลิ่นเหม็นที่มาจากกระบวนการแต่งแร่ฯ และสาธารณสุขปศุสัตว์และบริโภค ที่ไม่สามารถจะนำน้ำในหนองสาธารณะมาใช้ประโยชน์ได้ ดังคำอธิบายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นสมาชิกกลุ่มการเคลื่อนไหวรายหนึ่งว่า “หากเหมืองแร่โปแตชไม่มีระบบป้องกันที่ดี ในพื้นที่โดยรอบก็จะเกิดความเสียหายต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอยากให้ทางภาครัฐและกลุ่มนายทุนเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยรอบเหมืองนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของผลกระทบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันปัญหาดินเค็ม เมื่อความเค็มของเกลือและโปแตชชุดออกมาสัมผัสกับหน้าดิน ก็จะทำให้ดินนั้นเค็ม การเพาะปลูกก็ไม่สามารถทำได้อีก รวมทั้งน้ำที่ต้องนำไปใช้ในเหมืองก็จะเกิดปัญหาการแย่งชิงน้ำระหว่างภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม”

ทั้งนี้เห็นได้ว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวต่อต้านเมืองแร่โปแตชและเกลือหินนั้น “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจระเข้ชยภูมิ” เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านที่มีความรักในท้องถิ่น และมีความห่วงใยต่อทรัพยากรชุมชน รอบเหมือง ในพื้นที่ครอบคลุมทั้ง 4 ตำบล บ้านตาล บ้านเพชร บ้านชวน และหัวทะเล อำเภอบ่าเห็บจระเข้ จังหวัดชยภูมิ รอบโครงการเหมืองแร่โปแตช ที่เริ่มออกมาเคลื่อนไหวในการคัดค้าน และติดตามข้อมูลข่าวสารและประเด็นการรับทราบผลกระทบ ในประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดย “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ่าเห็บจระเข้ชยภูมิ” มีจุดยืนที่สำคัญในการออกมาเคลื่อนไหวหลักอยู่ที่การต่อต้านการทำเหมืองแร่โปแตช อย่างไรก็ตามการออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นเป็นการตอกย้ำความล้มเหลวของรัฐในการบริหารจัดการทางด้านทรัพยากร ที่ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและประชาชนในชุมชนรอบเหมืองแร่ฯ ตั้งแต่การสำรวจความคิดเห็นหรือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ของประชาชน จนนำไปสู่การเกิดความรู้แรงในการออกมาต่อต้านการดำเนินงานของภาครัฐ เห็นได้จากประวัติศาสตร์

ที่เกิดขึ้นจากการต่อต้านการดำเนินนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐ เกิดขึ้นแทบจะทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

ประการที่สอง พบว่ารัฐบาลโดยมติให้กระทรวงการคลังเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการได้ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งปรากฏว่าได้มีเสียงคัดค้านจากชาวบ้าน ขอให้ทบทวนการก่อสร้างโครงการเหมืองฯ ก่อน เพื่อให้ศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) และผลกระทบที่จะเกิดกับตัวชาวบ้านและชุมชน จึงทำให้รัฐบาล ได้จัดเวทีประชาคมเพื่อลงประชามติและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมี บริษัท ทีม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด เป็นผู้จัดเวทีรับฟังขึ้น ซึ่งปรากฏว่าในเวทีรับฟังผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) กระบวนการทำอีไอเอ ถือว่าเป็นชนวนความไม่พอใจ ซึ่งกลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเหงาญรงค์ ได้เดินทางไปที่ว่าการอำเภอบ้านเหงาญรงค์ เพื่อให้ข้อมูลแก่คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2560 ความเมื่อ 1 พฤษภาคม 2563 กรณีการปิดกั้นประชาชนไม่ให้เข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนร่วมสำหรับโครงการเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน อ.บ้านเหงาญรงค์ จ.ชัยภูมิ ของบริษัท อาเซียนโปแตชชัยภูมิ จำกัด (มหาชน)

โดยชาวบ้านได้มีการร้องเรียนขอให้ตรวจสอบกรณีปิดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และข่าวลือเกี่ยวกับการที่ผู้นำหมู่บ้านมีผลประโยชน์ทับซ้อนจากบริษัทฯ โดยชาวบ้านได้รับทราบข้อเท็จจริงมาว่า บริษัทฯ ได้ให้ผู้นำหมู่บ้านหารายชื่อชาวบ้านในพื้นที่ หมู่บ้านละ 50 คน เพื่อเข้าร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็น โดยที่จะได้รับเงินนายหน้าหาคนเข้าร่วมหัวละ 100 บาท ในครั้งนี้อยู่แล้วยังทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจและเกิดความไม่โปร่งใสในการลงประชามติในครั้งนั้น จากประเด็นดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนไม่ไว้วางใจว่าโครงการดังกล่าวจะมีความโปร่งใสหรือตรวจสอบได้ เพราะประชาชนในพื้นที่ไม่ยินยอมก่อสร้างโรงงานตั้งแต่เริ่มแรก ปรากฏการณ์ดังกล่าวที่ประชาชนเกิดความวิตกกังวล และขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพราะมีการปิดกั้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ (Prachatai, 2022) ขณะที่กฎหมายระบุว่า การรับฟังความเห็นต้องรอบด้านและทุกฝ่าย ด้วยมีความห่วงหาพันภัยการท้องถิ่นมีความห่วงใยต่อชุมชนของประชาชนในพื้นที่ จึงนำมาสู่การรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการต่อต้านโครงการดังกล่าว

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาญรงค์ชัยภูมิ” พบว่า จากการเคลื่อนไหวของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาญรงค์ชัยภูมิ” นับตั้งแต่ พ.ศ. 2554 จนกระทั่งในปัจจุบัน มีการใช้วิธีการต่อสู้ที่หลากหลายเพื่อการต่อต้านการดำเนินก่อสร้างเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน เช่น

วิธีการต่อสู้ตามช่องทางทางการเมืองปกติ ได้แก่ การยื่นหนังสือผ่านกลไกของหน่วยงานราชการ เป็นวิธีแรกที่ประชาชนร่วมกลุ่มยื่นเรียกร้องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ และที่เกี่ยวข้องได้ทบทวนโครงการอีกครั้ง วิธีการต่อสู้ผ่านการใช้สิทธิตามกฎหมายและผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยประชาชนได้ใช้เป็นวิธีในการอ้างอิงตามรัฐธรรมนูญในการต่อสู้ เพราะการคัดค้านการดำเนินงานโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่สวนกระแสสิทธิของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ที่รองรับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน ตั้งแต่สิทธิการเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็น โดยวิธีประชาธิปไตยและวิธีการลงประชามติ นอกจากนั้นจะเห็นว่า การดำเนินโครงการก่อสร้างไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงานของภาครัฐ จึงทำให้ประชาชนตื่นตัวในการใช้สิทธิของตนเองตามกฎหมาย ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังของชุมชนได้อย่างเด่นชัด การรวมตัวกันขึ้นเพื่อฟ้องต่อศาลปกครองจังหวัดนครราชสีมา โดยมีการดำเนินการทางกฎหมายกับทั้ง 3 กรณี คือ 1. ขอให้เพิกถอนใบอนุญาตให้ใช้น้ำ

จากอ่างเก็บน้ำลำคันฉู 2. ขอให้เพิกถอนรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับสมบูรณ์ ที่ได้รับมติเห็นชอบในปี 2557 และ 3. ขอให้เพิกถอนรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2559 (Prachatai, 2022) ศาลปกครองได้รับคดีไว้เพื่อพิจารณาตรวจสอบโครงการดังกล่าว ดังนั้น ประชาชนจึงยุติการรวมกลุ่มต่อต้านโครงการระยะหนึ่ง เพราะต้องการรอผลการพิจารณาคดีของศาลปกครอง และมีความเชื่อมั่นว่าศาลปกครองจะให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนได้

วิธีการขัดขวางทำลายและการกดดัน ได้แก่ ประชาชนเห็นว่าการยื่นตามช่วงทางการเมืองปกติไม่ได้ตอบสนองความต้องการของชุมชนเลย ดังนั้น ดำเนินการเคลื่อนไหวในรูปแบบของการขัดขวางทำลายและกดดัน จากการเคลื่อนไหวตามวิธีช่องทางการเมืองปกติ จึงทำให้ชาวบ้านมีประสบการณ์และมีทักษะที่สามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหว เป็นการกดดันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาต่อองค์กรภาครัฐและกลุ่มนายทุน ส่งผลให้มีการจัดเวทีประชุมหารือรับฟังความคิดเห็นของประชาชน คือบริษัททิม คอนสัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด ทำการศึกษาและจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมถึงจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หนึ่งในชาวบ้าน ตำบลบ้านเพชร อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการก่อสร้าง และเป็นตัวแทนกลุ่มคนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ กล่าวว่า การที่เราออกมาขัดขวางและทำลายครั้งนี้ มีความต้องการให้ศาลปกครองพิจารณาเพิกถอนรายงานฉบับดังกล่าว เนื่องจากการทำรายงานอีไอเอ ไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย เนื่องจากบริษัทไม่เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้คัดค้านโครงการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการก่อสร้าง เช่น ในเรื่องผลกระทบเรื่องกลิ่น มลพิษทางอากาศ และปัญหาน้ำเค็ม เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่ทหารและเจ้าหน้าที่ตำรวจปิดประตูทางเข้า – ออกห้องประชุม จนในที่สุดรายงานอีไอเอผ่านความเห็นชอบจาก คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมฯ (คชก.) และ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ดังนั้น “คนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ชัยภูมิ” จึงได้มีการออกมารวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวโดยใช้แนวทางการขัดขวางทำลายและแสดงออกในการต่อต้านโดยใช้รูปแบบการเดินขบวนประท้วงไปที่ศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ เพื่อกดดันให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเดินทางมาพบเพื่อยุติการดำเนินโครงการดังกล่าว ซึ่งเป็นการมุ่งสื่อสารให้สังคมได้รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรม ความไม่โปร่งใสของกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา รวมทั้งตีแผ่ให้สังคมได้รับรู้ถึงโฉมหน้าและพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั่นเอง

วิธีการต่อสู้ใช้สื่อสารกับสาธารณะ ได้แก่ การรณรงค์ในเขตชุมชน และเขตในเมืองการสื่อสารการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านเหมืองแร่โปแตชในจังหวัดชัยภูมิ เริ่มแรกคือการนำสื่อท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งอยู่แต่เดิมอย่างหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (Kamudhamas and Klongdumnoenkit, 2017) มาร่วมเป็นกระบอกเสียงเพื่อเผยแพร่ข่าวสารการเคลื่อนไหว “ความพยายามทำให้เป็นข่าว” จึงเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนความพยายามแย่งชิงพื้นที่สื่อ และผลักดันประเด็นเรื่องราวของตนให้เป็นที่รับรู้และกลายเป็นกระแสสังคมมากกว่าจะคาดหวังอย่างจริงจังว่าจะสามารถเข้าแทรกแซงกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ตัดสินใจจากรัฐหรือขับไล่บริษัทกลุ่มทุนให้ออกจากพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และมีการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์สมัยใหม่ ผ่านสังคมโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่อง เช่น การตั้งกลุ่มในเฟซบุ๊ก (Facebook) “คนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์” เพื่อเป็นการประกาศเจตจำนงค์หรือเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่มในพื้นที่สาธารณะอย่างต่อเนื่อง (Kamudhamas and Klongdumnoenkit, 2017)

วิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ คนรักบ้านเกิดบ้านเหน็จณรงค์ มีความตระหนักมาตลอดว่า การต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว เหมือนที่ทำกันนั้นไม่สามารถเคลื่อนไหวให้เกิดแรงสะท้อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายได้ เพราะขาดทรัพยากร ในหลายๆ ด้านที่จะนำมาเปลี่ยนเป็นพลังในการต่อสู้ เป็นการสร้างเครือข่ายกับ

ผู้มีโอกาสได้รับผลประโยชน์โดยตรง เช่น เครือข่ายชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเหมืองแร่โปแตช 6 แห่ง ทัวภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดสกลนคร และ จังหวัดชัยภูมิที่รวมตัวกัน เป็นคณะทำงานศึกษาและติดตามผลกระทบจากเหมืองแร่ภาคอีสาน (คต.อีสาน) ตลอดจนแลกเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหว เพราะสิ่งที่รัฐได้ดำเนินการอยู่นั้น ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนพื้นที่ปัญหาและจะนำมาซึ่งปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงต่อชุมชน ดังนั้น เครือข่ายเหล่านี้จึงถือเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ในการเคลื่อนไหวโดยตรง และเข้ามาช่วยเป็นกลุ่มหนุนเสริมให้การเรียกร้องต่อต้านครั้งนี้มีความชอบธรรมมากขึ้น นักวิชาการอิสระ และนักศึกษา ในหลายๆกลุ่มที่เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายและเป็นพลังทางทรัพยากรที่สำคัญ และนอกจากนี้มีการสร้างเครือข่ายผ่านโซเชียลมีเดีย กลุ่มเคลื่อนไหวกลุ่มต่างๆ มีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเคลื่อนไหวในแต่ละเพจ (Facebook page) รวมถึงมีการตั้งสถานะกลุ่มในเฟซบุ๊กให้เป็นกลุ่มสาธารณะเพื่อเอื้อให้บุคคลอื่นที่สนใจ สามารถเข้าร่วมหรือแสดงความคิดเห็นได้โดยเปิดเผย การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านเหมืองแร่โปแตชในจังหวัดชัยภูมิและกิจการที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาครั้งนี้ได้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุและรูปแบบการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตช และเกลือหิน ของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงาจังหวัดชัยภูมิ” และที่ชี้ให้เห็นถึงความพยายามและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาของการดำเนินการของเหมืองแร่ฯ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน ทั้ง 4 ตำบลของอำเภอบ้านเหงาเหงาจังหวัดชัยภูมิ เกิดจากการสำนึกรักบ้านเกิดที่กำลังประสบกับปัญหานโยบายของภาครัฐที่พยายามนำเอกชนเข้ามาลงทุน ดำเนินการทำเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินในพื้นที่ชุมชน ตลอดจนปัญหาที่จะตามมาทั้งด้านมลพิษ หรือด้านปัญหาด้านสุขภาพ และการขาดความเป็นธรรมของภาครัฐ และการใช้กฎหมาย จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวต่อต้านภาครัฐและกลุ่มนายทุนในการดำเนินการเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน โดยใช้รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวต่างๆ ดังนี้

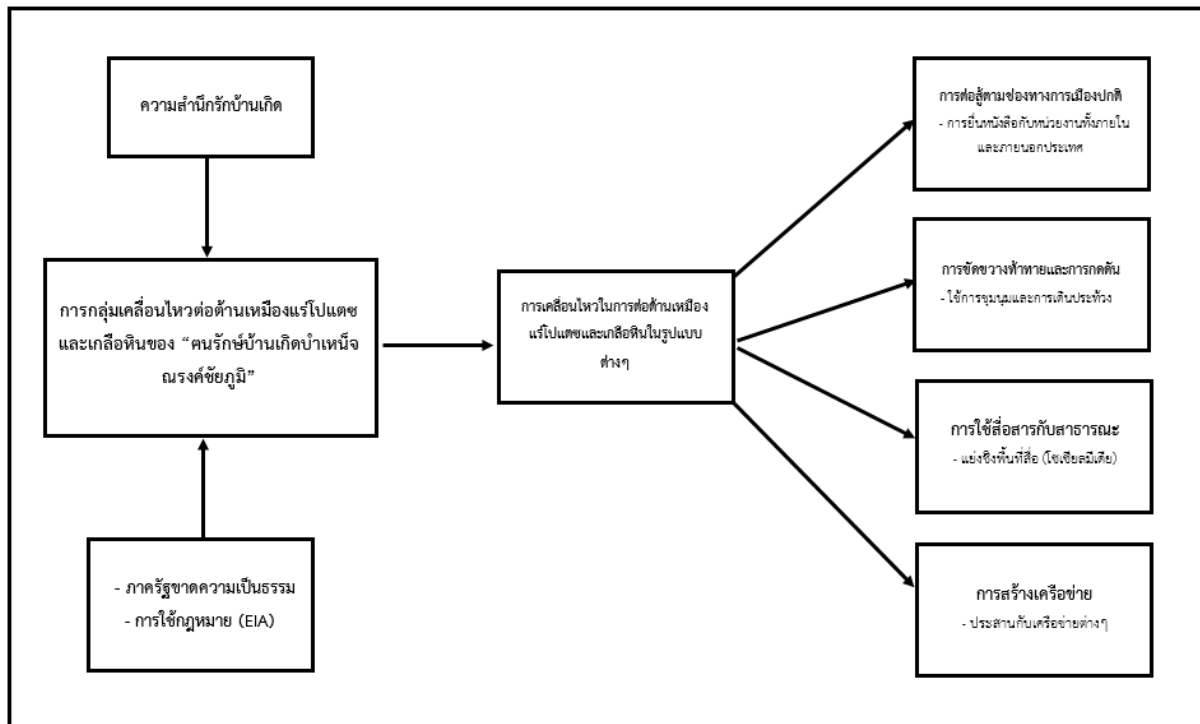

Figure 1: The New Body Knowledge of Movement Against Potash Mining and Stone Salt of the "Khon Rak Ban Kerd Bumnet Narong Chaiyaphum"

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้
 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 สำหรับการศึกษา ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ "คนรักบ้านเกิดบำเหน็จณรงค์ชัยภูมิ" มีการค้นพบที่น่าสนใจมาอภิปรายผล 2 ประการ คือ

ประการแรก เนื่องจากประชาชนวิตกกังวลกับการดำเนินงานของเหมืองแร่ฯ ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนรอบเหมือง และมีความคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากขยะและกากแร่ ปัญหาดินเค็มเกิดขึ้น ไร่นาของชาวบ้านที่อยู่ใกล้พื้นที่เหมืองกลายเป็นทุ่งเกลือ ปัญหาด้านสาธารณสุข ที่เกิดจากมลภาวะทางกลิ่นเหม็นที่มาจากกระบวนการแต่งแร่ฯ และสาหร่ายบุโรคและบริโรค ที่ไม่สามารถจะนำน้ำในหนองสาธารณะมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วินิจ ฝาเจริญ ในเรื่อง "ขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการคัดค้านโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยครบวงจรบ้านป่าตึงน้อย ตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่" พบว่า ประชาชนวิตกกังวลต่อผลกระทบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ กลิ่นเหม็นจากขยะ ปัญหาฝุ่นละออง ปัญหาการเกษตร ปัญหาสาธารณสุขบุโรคและบริโรค ปัญหาสาธารณสุขที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ และโครงการดังกล่าวขาดความโปร่งใส จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ออกมาคัดค้านการดำเนินงานก่อสร้างโครงการดังกล่าวฯ รูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหว พบว่ามีแนวทางการเคลื่อนไหวการต่อสู้มีหลากหลายรูปแบบ (Pharcharuen, 2018)

ประการสอง รัฐบาลโดยมติให้กระทรวงการคลังเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการได้ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งปรากฏว่าได้มีเสียงคัดค้านจากชาวบ้าน ขอให้ทบทวนการก่อสร้างโครงการเหมืองฯ ก่อน เพื่อให้

ศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) และผลกระทบที่จะเกิดกับตัวชาวบ้านและชุมชน จึงทำให้รัฐบาลได้จัดเวทีประชาคมเพื่อลงประชามติและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมี บริษัท ทิม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด เป็นผู้จัดเวทีรับฟังขึ้น ซึ่งปรากฏว่าในเวทีรับฟังผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) กระบวนการทำอีไอเอ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ฝ่ายของรัฐบาล กลับเห็นชอบรายงานอีไอเอของทาง บริษัททิม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด ในครั้งนี้อยู่แล้วยังทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจและเกิดความไม่โปร่งใสในการลงประชามติในครั้งนั้น จากประเด็นดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนไม่ไว้วางใจว่าโครงการดังกล่าวจะมีความโปร่งใสหรือตรวจสอบได้ เพราะประชาชนในพื้นที่ไม่ยินยอมก่อสร้างโรงงานตั้งแต่เริ่มแรก ปรากฏการณ์ดังกล่าวที่ประชาชนเกิดความวิตกกังวล และขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพราะมีการปิดกั้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ขณะที่กฎหมายระบุว่าการรับฟังความเห็นต้องรอบด้านและทุกฝ่าย ด้วยมีความห่วงหาขวัญทรัพยากรท้องถิ่นมีความห่วงใยต่อชุมชนของประชาชนในพื้นที่ จึงนำมาสู่การการรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการต่อต้านโครงการดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษา ของ Inkaew, Sriyaranya, Pintobtang and Lapthananon (2020) เรื่องพลวัตของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในการเมืองภาคประชาชน ในเรื่องของการขับเคลื่อนของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการแก้ไขปัญหาด้วยแนวคิดประชาสังคมผ่านการเชื่อมโยงของคนในชุมชน เป็นกลุ่มหรือชมรม เพื่อสร้างพื้นที่ทางการเมืองภาคประชาชนในการเรียกร้องให้ หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ให้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมคัดค้านการก่อสร้างโครงการที่มีผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพราะมีปัญหาความไม่โปร่งใสของโครงการทั้งในการจัดทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการทำประชาพิจารณ์ ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เมื่อการคัดค้านหรือเรียกร้องไม่ได้รับการตอบสนอง ชาวบ้านจึงได้ประสานงานกับกลุ่มและเครือข่ายนอกพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นมากกว่าการที่จะออกมาคัดค้านเพียงลำพังโดยเฉพาะในการวิเคราะห์ข้อมูลและข่าวสาร และประเด็นสาเหตุของการเคลื่อนไหวต่อต้านของภาคประชาชน Inkaew, Sriyaranya, Pintobtang and Lapthananon (2020) และสอดคล้องกับผลการศึกษา เรื่องวาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่นของ Charoensin-o-larn (2002) ที่กล่าวถึงแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movement) เพราะมุ่งไปที่การเปิดประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องพื้นที่สาธารณะ (public space) ที่เริ่มจากการมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำไปสู่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการที่จะตอบโต้แนวนโยบายการพัฒนาและการใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งกิจกรรมการเคลื่อนไหวไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อยึดอำนาจรัฐ แต่เป็นการจัดการเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนเมื่อคนในสังคมเห็นสภาพปัญหาาร่วมกัน และมีจิตสำนึกร่วมกันได้รวมตัวกันจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการดำเนินโดยมิได้หวังผลกำไร แต่การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนเป็นการตรวจสอบติดตาม ข้อมูล รวมตัวรวมกลุ่มเพื่อคัดค้านโครงการดังกล่าวโดยอาศัยการอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เช่น การอ้างสิทธิแสดงความคิดเห็น อ้างสิทธิในการรวมตัวรวมกลุ่มอ้างสิทธิในการชุมนุมเรียกร้อง อ้างสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอ้างสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายต่างๆ ของรัฐ กระทั่งการคัดค้านโครงการพัฒนาต่างๆ ของภาครัฐที่จะเป็นผลกระทบต่อวิถีชีวิตและประชาชนสามารถการอ้างสิทธิในการพิทักษ์อนุรักษ์ปกป้อง วัฒนธรรมประเพณีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้ เป็นต้น (Charoensin-o-larn, 2002)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 สำหรับรูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการคัดค้านโครงการเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “นครักษ์บ้านเกิดบ้านเหมืองแร่ชัยภูมิ” ได้พบว่า กระบวนการ

ที่เป็นรูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวมีหลากหลายรูปแบบ เช่น วิธีการต่อสู้ตามช่องทางการเมืองปกติได้แก่ การยื่นหนังสือผ่านกลไกของหน่วยงานราชการ การต่อสู้ผ่านใช้สิทธิตามกฎหมาย วิธีการขัดขวางทำลาย ได้แก่ การกีดกัน เดินชุมนุมประท้วงปิดถนน การสร้างเครือข่ายสื่อสารกับสาธารณะ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ทางทฤษฎีการระดมทรัพยากร ในเรื่องของรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหว ซึ่งได้มีการแบ่งวิธีรูปแบบการเคลื่อนไหวออกเป็นสามแนวทางการต่อต้าน คือ วิธีการขัดขวางทำลายระบบปกติ วิธีการขัดขวางทำลายและการกีดกัน และวิธีการสร้างเครือข่ายและใช้สื่อสารกับสาธารณะ นอกจากนี้ชาวบ้านยังใช้กระบวนการทางสังคมเป็นเครื่องมือ เช่น การไม่คบค้าสมาคมกับกลุ่มที่สนับสนุน ในการต่อสู้อีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการใช้แนวคิดทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่ ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ratme (2012) เรื่องอำนาจของคนชายขอบ: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ในพื้นที่เหมืองแร่โปแตชในอีสาน, Thongpan (2016) เรื่อง ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคมของ “กลุ่มไม่เอาเขื่อนแก่งเสือเต้น” และ Chaiphet (2018) เรื่อง การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนในจังหวัดแพร่ สามารถสรุปประเด็นการยุทธศาสตร์การต่อสู้ที่หลากหลาย มีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง สามารถประกอบสร้างขึ้นมาได้ตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจการเมือง โดยยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามวิถีตามช่องทางการเมืองปกติยังคงนำกลับมาใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามวิธีการขัดขวางทำลายระบบปกติ การเดินประท้วง ติดป้ายประกาศ ยื่นหนังสือข้อเรียกร้อง เดินขบวน ทำประชาคม จัดเวที และใช้สื่อทางสังคมในการคัดค้านโครงการต่างๆ ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามวิธีการสื่อสารและสาธารณะและยุทธศาสตร์วิธีการสร้างเครือข่าย เช่น ความพยายามทำให้เป็นข่าว สะท้อนความพยายามในการแย่งชิงพื้นที่สื่อ และการสร้างเครือข่ายผ่านสังคมโซเชียลมีเดีย

สรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหินของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงาชนชั้นกรรม” สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ การเคลื่อนไหวของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงาชนชั้นกรรม” เป็นการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของชุมชนที่ได้รับผลกระทบที่เกิดจากนโยบายของรัฐก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่จะเปลี่ยนไปจากการดำเนินการขุดเหมืองฯ ครั้งนี้ชาวบ้านที่มีความห่วงใยต่อทรัพยากรชุมชนจึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยรอบเหมือง โดยมีรูปแบบการเคลื่อนไหวต่อต้าน ใช้วิธีต่อสู้ต่อต้าน คัดค้านในการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆ ดังนี้ วิธีการต่อสู้ตามช่องทางการเมืองปกติ, วิธีการขัดขวางทำลายและการกีดกัน และวิธีการต่อสู้ใช้สื่อสารกับสาธารณะ ในการกระจายข้อมูลข่าวสาร สร้างความเข้าถึงและรวดเร็วของข้อมูลสู่วงกว้างให้เกิดการรับรู้ได้อย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้นเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจส่วนข้อจำกัดของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้าน นั้นจะเห็นได้จากโครงการการเมืองในช่วงระยะเวลาในการเคลื่อนไหวได้รับผลกระทบจากระบบการเมืองที่ปิด โดยรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองที่ไม่ได้เอื้อให้ขบวนการเคลื่อนไหวได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ “คนรักบ้านเกิดบ้านเหงาเหงาชนชั้นกรรม” ถือได้ว่าได้รับผลกระทบจากนโยบายของภาครัฐโดยตรง จึงลุกขึ้นต่อสู้ คัดค้าน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รวมถึงสร้างการกระบวนกรมีส่วนร่วมทางการเมืองในการกำหนดนโยบายของรัฐ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ควรดำเนินการให้มีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบบริเวณเหมืองแร่อย่างครอบคลุมก่อนการอนุมัติโครงการหรือการดำเนินการใดๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่และผลกระทบที่จะเกิดกับตัวชาวบ้านและทรัพยากรชุมชน

1.2 ภาครัฐควรกำหนดรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นการปกป้องกันสิทธิของประชาชนและสิทธิของชุมชน ต้องเขียนให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม ได้เข้าใจในสิทธิเสรีของตนเองตามกฎหมาย เพื่อที่จะไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และไม่นำไปสู่การเกิดความขัดแย้งทางสังคมและทางการเมือง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษานี้ได้ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดแห่งจันทบุรี” เป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นความต้องการของชาวบ้านในอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรของชุมชนของตน การศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดเชิงพื้นที่ ระยะเวลาในการวิจัย และกรอบความคิดการวิเคราะห์ที่ใช้ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงบทวิเคราะห์เบื้องต้นเท่านั้น โดยพยายามทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่นำไปสู่การรวมกลุ่มของชาวบ้าน รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน ดังนั้น ผู้ที่จะศึกษาวิจัยต่อไปควรศึกษาในอีกหลายด้านให้ครอบคลุม โดยควรมีการวิจัยแบบแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นต้น

References

- Chaaowattana, H. (2003). *Communication Process of Local People Against the Thai Malaysia Gas Pipeline Project*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Chaipheth, C. (2018). *Political Movements of the People's Sector in Phrae Province*. *Walailak Procedia*, 2018(4), 1-8.
- Chantavanich, S. (2020). *Qualitative Research Methods*. (18th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Charoensin-o-larn, C. (2002) *Development Discourses: Power, Knowledge, Truth, Identity and Otherness*. Bangkok: Vibhasazine.
- Charoensin-o-larn, C. (2002). *New Social Movements*. Bangkok: Wiphasa Printing.
- Eco-Culture Study Group. (2007). *Keep an Eye Out for 7 Potash Mines in the Northeast*. Retrieved June 16, 2022, from <http://www.oknation.net/>
- Ecological Alert and Recovery - Thailand (EARTH). (2014). *Potash Mining, Chaiyaphum Province*. Retrieved February 19, 2022, from <https://www.earththailand.org/th/pollution/8/>
- Inkaew, K., Sriyaranya, S., Pintobtang, P., & Lapthananon, P. (2020). The Dynamics of Environmental Movements in Civil Politics. *Social Sciences Journal*, 10(3), 585-602.

- Janjula, N. (2017). Utokvibhatprasit Irrigation Gate Management on the Household Economy of Artisanal Fishing. *Journal of Environmental Management*, 13(2), 18-33.
- Kamudhamas, J., & Klongdumnoenkit, S. (2017). Environmental Governance and the Remarks on the Case of ASEAN Potash Mining, Chaiyaphumi Province. *Governance Journal*, 6(1), 151-184.
- Keawkao, J. (2012). *Democracy and the Protection of Community Resources*. Bangkok: October 14 Foundation.
- Kitschelt, H. (1986). Political Opportunity Structure and Political Protest: Anti-Nuclear Movements in Four Democracies. *British Journal of Political Science*, 16(1), 57-85.
- Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action*. USA: Harvard University Press.
- Pharcharuen, W. (2018). The People's Movement on their Resistant to Solid Waste Disposal Plant in Baan Pa Tung Noi, Pa Da District, Doi Saket, Chiangmai Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(2), 431-444.
- Prachatai. (2022). *The Korat Administrator Court Dismissed the Case Against the Chaiyaphum Potash Mine, Bamnet Narong Villagers Continue to Fight Do Not Allow Mining in the Area*. Retrieved February 10, 2022, from <https://prachatai.com/journal/2021/12/96606>
- Praditsil, C. (2012). *Research Methodology*. (Master's Thesis). Rambhai Barni Rajabhat University Chanthaburi.
- Ratme, N. (2012). *The Power of Marginal People: A Case Study of the Movement in the Areas of Isan Potash Mines*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- The Isaan Record. (2018). *Bamnet Narong Residents File a Lawsuit Against EIA Power Plant*. Retrieved February 10, 2022, from <https://theisaanrecord.co/2018/06/14/eia-coal-mining-chai-ya-phom/>
- Thongpan, S. (2016). The Social Movement Tactics of the "Protesting Against Kaeng Sue Ten Dam Group". *PSDS Journal of Development Studies*, 13(2), 46-82.
- Wongkul, P. (1997). *Media Crisis in the Era of News Imperialism*. Bangkok. (Copy)
- Wongsatjachock, W. (2021). Relationships of Large-Scale Farming Scheme and Political Regime from 2014 to 2018: A Case Study of Large-Scale Farming in the Eastern Region, Thailand. *Political Science and Public Administration Journal*, 12(2), 1-22.